

ZASADA PROPORCJONALNOŚCI W PRAWIE AUTORSKIM W UNII EUROPEJSKIEJ

Ryszard Markiewicz

Polecamy w serii:

Zgłoszenie znaku towarowego w złej wierze

Joanna Adamczyk

Pojęcie utworu w prawie autorskim

Ewa Laskowska-Litak

Prawnoautorska ochrona programów komputerowych

Zbigniew Okoń

Kulinaria w polskim prawie własności intelektualnej

Piotr Słęczak

Prawna ochrona treści cyfrowych

Katarzyna Chałubińska-Jentkiewicz

Media w erze cyfrowej. Wyzwania i zagrożenia

redakcja naukowa Katarzyna Chałubińska-Jentkiewicz, Monika Nowikowska, Krzysztof Wąsowski

Wpływ decyzji Urzędu Patentowego RP na postępowanie cywilne w sprawach z zakresu prawa własności przemysłowej

Arkadiusz Sadza

Ochrona wzorów użytkowych

Marcin Balicki

Tłumaczenie w prawie autorskim

Jakub Doliński

Test trójstopniowy w prawie autorskim. Paradygmaty prawa autorskiego

Piotr Niezgódka

Domeny internetowe. Teoria i praktyka

redakcja naukowa Ireneusz Matusiak

Ustalenie kwoty stosownego wynagrodzenia za naruszenie autorskich praw majątkowych

Lukasz Maryniak

Naukowe i krytyczne wydania tekstów jako przedmiot prawa autorskiego i praw pokrewnych

Bohdan Widła

Ograniczenia ochrony patentowej a naruszenie patentu

Justyna Ożegalska-Trybalska

Pośrednicy internetowi w prawie Unii Europejskiej. Rola i obowiązki wobec treści użytkowników

Magdalena Piech

Autorskie prawa osobiste w obrocie prawnym

Michał Wyrwiński

Swoboda wypowiedzi artystycznej. Standardy międzynarodowe i krajowe

Marcin Górski

Naruszenie prawa do znaku towarowego renomowanego. Studium prawnoporównawcze

Joanna Sitko

Zarząd wspólnym prawem autorskim

Michał Markiewicz

ZASADA PROPORCJONALNOŚCI W PRAWIE AUTORSKIM W UNII EUROPEJSKIEJ

Ryszard Markiewicz

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

SERIA **MONOGRAFIE**

Publikacja w ramach projektu badawczego pt. „Naukowy model reformy prawa autorskiego na jednolitym rynku cyfrowym według Dyrektyw UE” (konkurs Opus 18, finansowany przez Narodowe Centrum Nauki, nr UMO-2019/35/B/HS5/03671)

Stan prawny na 1 lipca 2023 r.

Redakcja serii
Ryszard Markiewicz
Andrzej Matlak
Alicja Pollesch

Recenzentki
Prof. dr hab. Monika Florczak-Wątor
Dr hab. Katarzyna Klafkowska-Waśniowska, prof. Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza

Wydawczynie
Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący
Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne
Agnieszka Witczak

Projekt okładek serii
Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2023

ISBN 978-83-8328-935-9
ISSN 1897-4392

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	9
Wprowadzenie.....	13
Rozdział I	
Rozumienie zasady proporcjonalności	25
1.1. Zasada proporcjonalności w prawie Unii Europejskiej – uwagi ogólne.....	25
1.2. Jedna czy dwie proporcjonalności?	37
1.3. Zasada proporcjonalności w prawie unijnym, europejskim i polskiej Konstytucji	42
Rozdział II	
Funkcje i reguły stosowania zasady proporcjonalności	51
2.1. Funkcje i sfery stosowania zasady proporcjonalności	51
2.1.1. Sposoby wykorzystywania zasady proporcjonalności	51
2.1.2. Funkcje zasady proporcjonalności	55
2.1.3. Schemat stosowania zasady proporcjonalności w prawie autorskim w Unii Europejskiej.....	58
2.1.3.1. Tworzenie przepisów prawa Unii Europejskiej i transponujących je do prawa krajowego	58
2.1.3.2. Weryfikacja przez Trybunał Sprawiedliwości zgodności prawa Unii Europejskiej z zasadą proporcjonalności....	59

2.1.3.3. Interpretacja przez Trybunał Sprawiedliwości przepisów prawa Unii Europejskiej	62
2.1.3.4. Badanie zgodności prawa krajowego z prawem Unii Europejskiej przez Trybunał Sprawiedliwości i sądy krajowe	63
2.1.3.5. Interpretacja prawa krajowego przez sądy krajowe	64
2.2. Pełna i minimalna harmonizacja przewidziana w dyrektywach a zasada proporcjonalności	64
2.3. Obowiązek poszanowania „istoty praw podstawowych”	70
2.4. Znaczenie „wymienienia” zasady proporcjonalności w dyrektywie	74
2.5. Zasada proporcjonalności i autonomiczne pojęcie prawa Unii Europejskiej	79
2.6. Zasada proporcjonalności i test trójstopniowy	82
2.7. Zasada proporcjonalności i nadużycie prawa	84
2.8. Zasady stosowania zasady proporcjonalności w stosunkach horyzontalnych	94
2.8.1. Uwagi ogólne	94
2.8.2. Zasada proporcjonalności w orzeczeniach Trybunału Sprawiedliwości	103
2.8.3. Unijna zasada proporcjonalności w krajowych orzeczeniach sądowych	114
2.9. Prawotwórcze skutki stosowania zasady proporcjonalności	119

Rozdział III

Zasada proporcjonalności w dyrektywie 2019/790	127
3.1. Uwagi ogólne	127
3.2. Prawo pokrewne wydawców prasy	132
3.3. Art. 17 dyrektywy 2019/790 a zasada proporcjonalności	137
3.3.1. Uwagi ogólne	137

3.3.2. Wytyczne dotyczące art. 17 dyrektywy 2019/790 (Wytyczne)	141
3.3.3. Opinia Rzecznika Generalnego Henrika Saugmandsgaarda Øe w sprawie C-401/19 (opinia).....	144
3.3.4. Wyrok TS w sprawie C-401/19	149
3.3.4.1. Treść wyroku	149
3.3.4.2. Prawa podstawowe uwzględniane przy stosowaniu zasady proporcjonalności	150
3.3.4.3. Proporcjonalne czy nieproporcjonalne ograniczenie praw użytkowników internetu w art. 17?	151
3.3.4.4. Wykładnia interpretacyjno-weryfikująca o charakterze modyfikującym	155
3.3.4.5. Poprawna lokalizacja ograniczeń praw podstawowych w aktach normatywnych w świetle zasady proporcjonalności	158
3.3.4.6. Istotny mankament rozstrzygnięcia Trybunału Sprawiedliwości	165
3.3.4.7. Ogólne znaczenie wyroku Trybunału Sprawiedliwości	167
3.3.4.8. Art. 17 i zasada pierwszeństwa prawa Unii Europejskiej	170
3.3.4.9. Zasada proporcjonalności jako podstawa tworzenia nowej postaci dozwolonego użytku lub zbliżonego mechanizmu	175
3.3.4.10. Podsumowanie i uwagi końcowe	178
3.3.5. Polska transpozycja art. 17	181
3.3.5.1. Projekt ustawy o zmianie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz niektórych innych ustaw z 6.06.2022 r. (projekt I)	181
3.3.5.2. Projekt ustawy o zmianie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz niektórych innych ustaw z 7.11.2022 r. (projekt II)	186

3.4. Prawo do godziwego wynagrodzenia twórców w ramach umów o eksploatację	189
3.4.1. Uwagi ogólne	189
3.4.2. Prawo do proporcjonalnego wynagrodzenia	191
3.4.3. Transpozycja prawa do proporcjonalnego wynagrodzenia do prawa polskiego	192

Rozdział IV

Zasada proporcjonalności wobec pozaunijnych elementów polskiego prawa autorskiego – aneks	197
--	------------

Wnioski	201
----------------------	------------

Bibliografia	209
---------------------------	------------

WPROWADZENIE

Opracowanie przedstawia zasadę proporcjonalności na tle dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/790 z 17.04.2019 r. w sprawie prawa autorskiego i praw pokrewnych na jednolitym rynku cyfrowym oraz zmiany dyrektyw 96/9/WE i 2001/29/WE (dalej – dyrektywa 2019/790). Wcześniej generalnie omówiono tę zasadę i reguły jej stosowania w prawie Unii Europejskiej, zwłaszcza w sferze prawa autorskiego. Koncentruję się na problematyce stosowania zasady proporcjonalności w przypadkach rozwiązań prawnoautorskich wpływających na ograniczanie korzystania z podstawowych praw i wolności. Inaczej ujmując: **rozważam tu przede wszystkim stosowanie zasady proporcjonalności w kontekście poszanowania Karty praw podstawowych¹ w przypadkach rozwiązań prawnoautorskich wpływających na ograniczanie korzystania z podstawowych praw i wolności**. Niniejszy tekst to nie tylko analiza proporcjonalności w autorskim prawie UE, ale również przybliżenie możliwości wykorzystania tej instytucji dla wykładni polskiego prawa autorskiego, także w krajowych procesach sądowych.

Zasada proporcjonalności w prawie UE zyskuje coraz większe znaczenie. Twierdzi się nawet, że jest bardziej wpływowa niż inne zasady generalne² w prawie UE³. Obejmuje ona przede wszystkim nakaz uwzględniania stosownie wyważanych praw podstawowych, gdyż bardzo często

¹ Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE C 202 z 7.06.2016 r., s. 389), cytowana dalej jako „KPP”.

² Takie jak np.: lojalna współpraca między instytucjami i państwami członkowskimi, bezpieczeństwo prawne, uzasadnione oczekiwania, ochrona praw nabytych.

³ Tak np. T. Tridimas [w:] *Oxford Principles of European Union Law: The European Union Legal Order*, Vol. I, ed. by R. Schütze, T. Tridimas, Oxford 2018, s. 244.

(z reguły) wykonywanie tych praw – przysługujących różnym podmiotom – wzajemnie „nachodzi” na siebie. Rozwiązywanie tego konfliktu jest realizowane właśnie przez tę zasadę. Wykorzystywana jest ona także przy analizie restrykcji krajowych dotyczących czterech wolności rynku wewnętrznego w UE, stanowiących podstawę funkcjonowania jednolitego rynku (wolność przepływu towarów, wolność przepływu usług, wolność przepływu kapitału, wolność ruchu osobowego)⁴, oraz ustalaniu dopuszczalnego zakresu i intensywności działań UE. Ma to zasadniczy wpływ na tworzenie i wykładnię prawa.

Już na początku należy zastrzec, że w zasadzie pomijam w tym opracowaniu sferę stosowania zasady proporcjonalności związanej z oceną, czy Unia Europejska działa w granicach kompetencji przyznanych w Traktatach, a zatem – w uproszczeniu – czy dopuszczalne było określone działanie organu UE, a więc także wydanie unijnego aktu normatywnego. Chodzi tu o **zasadę proporcjonalności rozumianą jako zasadę ustrojową (zasada instytucjonalna), przeciwstawianą tej zasadzie rozumianej jako zasada ogólna prawa unijnego**⁵. Z art. 5 Traktatu o Unii Europejskiej wynika, że wykonywanie tych kompetencji podlega zasadom pomocniczości i proporcjonalności. W szczególności art. 5 ust. 4 TUE przewiduje, że: „Zgodnie z zasadą proporcjonalności zakres i forma działania Unii nie wykraczają poza to, co jest konieczne do osiągnięcia celów Traktatów. Instytucje Unii stosują zasadę proporcjonalności zgodnie z Protokołem w sprawie stosowania zasad pomocniczości i proporcjonalności”⁶. Są to zatem, jak pisze Rzecznik Generalny

⁴ Pogląd ten potwierdza motyw 3 dyrektywy 2001/29, według którego: „Planowana harmonizacja przyczyni się do wprowadzenia w życie czterech wolności rynku wewnętrznego i dotyczy zgodności z podstawowymi zasadami prawa, a w szczególności prawa własności, włączając własność intelektualną oraz wolność słowa i interes publiczny”. Por. też T. Tridimas [w:] *Oxford...*, Vol. I, ed. by R. Schütze, T. Tridimas, s. 244.

⁵ Por. D. Miąsik, *Zasady i prawa podstawowe* [w:] *System Prawa Unii Europejskiej*, t. 2, red. nac. A. Wróbel, Warszawa 2022, s. 538–540.

⁶ Por. też protokół (nr 2) w sprawie stosowania zasad pomocniczości i proporcjonalności do tego traktatu. Regulacja ta dotyczy kontroli tworzenia aktów ustawodawczych UE, a zatem – „czy zakres i forma działania Unii nie wykraczają poza to, co jest konieczne do osiągnięcia celów Traktatów”. Przykładem wykorzystania testu proporcjonalności w zasadzie w pomijanym tu zakresie (a więc oceny, czy dane unormowanie UE działa, jest objęte traktatowymi kompetencjami) jest analiza, czy należałoby ustanowić autorską

Pedro Cruz Villalón⁷, dwie różne zasady. „Proporcjonalność w rozumieniu art. 5 ust. 4 TUE jest w połączeniu z zasadą pomocniczości zasadą ogólną, regulującą działania Unii i warunkującą wydawanie wszystkich aktów instytucji. W szczególności służy ona ukierunkowaniu angażowania się przez Unię z poszanowaniem kompetencji państw członkowskich. Proporcjonalność zaś w rozumieniu art. 52 ust. 1 KPP jest przesłanką legalności każdego ograniczenia w korzystaniu z praw podstawowych. Wprawdzie kontrole przeprowadzane z tytułu tych dwóch przepisów mogą mieć taki sam przebieg, jednakże nie są wykonywane z takimi samymi obostrzeniami [...] Artykuł 52 ust. 1 karty wymaga nie tylko, by każde ograniczenie w korzystaniu z praw podstawowych było «przewidziane ustawą», lecz także, by odbywało się z poszanowaniem w sposób ścisły zasady proporcjonalności. Ten wymóg proporcjonalności [...] nabiera w kontekście karty szczególnej mocy, jakiej nie ma w ramach art. 5 ust. 4 TUE. W istocie bowiem [...] nie chodzi tu o proporcjonalność jako zasadę ogólną działania Unii, lecz [...] właśnie o proporcjonalność jako przesłankę konstytutywną każdego ograniczenia praw podstawowych”. Zwróćmy uwagę na istotne konsekwencje tego rozumowania. Otóż może się okazać, że zasada proporcjonalności w odniesieniu do konkretnej regulacji zostanie uznana za spełnioną w świetle art. 5 ust. 4 TUE, ale (ze skutkiem – wobec spełnienia innych wymogów – nienaruszania warunków z tego przepisu) równocześnie ta sama zasada jako zasada ogólna dla tej samej regulacji ocenianej w świetle art. 52 ust. 1 KPP może być przyczyną zakwestionowania jej ważności. W recenzji do tej książki Pani Prof. Katarzyna Klafkowska-Waśniowska wskazała na możliwość innego podejścia do ujmowania zasady proporcjonalności, jako zasady ustrojowej, przeciwstawianej zasadzie ogólnej. Autorka proponuje, by oba te ujęcia „traktować jako komplementarne i jednocześnie trudne *de facto* do rozróżnienia”. Wynika to przede wszystkim stąd, że także przy proporcjonalności ujmowanej jako zasada ustrojowa badane jest nie tylko to, czy został dokonany właściwy wybór aktu prawa wtórnego,

ochronę wytworów sztucznej inteligencji. Za odpowiedź negatywną – z którą się zgadzam – opowiada się A. Trapova, *Copyright for AI-generated works: a task for the internal market?*, „European Law Review” 2023/2, s. 187–205. Por. jednak też punkt 3.2. – gdzie zasygnalizowano ten problem w odniesieniu do prawa pokrewnego wydawców prasy.

⁷ W opinii z 12.12.2013 r. do sprawy C-293/12, *Digital Rights Ireland Ltd*, ECLI:EU:C:2013:845, w pkt 89 i 133.

Rozdział I

ROZUMIENIE ZASADY PROPORCJONALNOŚCI

1.1. Zasada proporcjonalności w prawie Unii Europejskiej – uwagi ogólne

Na początku konieczne jest generalne wyjaśnienie. W niektórych aktach prawnych UE zamieszczone jest wprost odwołanie do „zasady proporcjonalności”. Niekiedy jednak pomijane jest słowo „zasada” i używane jest tylko słowo „proporcjonalność”. Powstaje pytanie o to, czy wówczas także chodzi o przestrzeganie tej zasady, a w każdym razie testu proporcjonalności *sensu stricto*, czy też termin ten występuje wtedy w innym znaczeniu, równoważnym wymogowi stosowności, adekwatności, słuszności. Odpowiedź nie jest tu oczywista. Spróbujmy popatrzeć na tę kwestię na przykładzie dyrektywy 2019/790. „Klasyczna” zasada proporcjonalności jako zasada ogólna prawa unijnego pojawia się w art. 17 ust. 5 i motywie 66 tej dyrektywy, natomiast w jej motywie 93 dotyczy zasady ustrojowej ze względu na odwołanie się do zasady pomocniczości określonej w art. 5 TUE. W innych natomiast częściach tej dyrektywy termin „proporcjonalność” bez użycia terminu „zasada” jest odnoszony do środków: ochrony (motyw 16 – „środki te powinny być proporcjonalne”), charakteru mechanizmu (motyw 38 – „status niedostępności danego zbioru [...] można określać za pomocą proporcjonalnego mechanizmu, takiego jak [...]”), zakazu nieproporcjonalności (motyw 48 – „działania informacyjne [...] nie powinny nakładać nieproporcjonalnych obciążeń”), proporcjonalnego wynagrodzenia (art. 18), proporcjonal-

nego obowiązku informacyjnego (art. 19 ust. 3 – „obowiązek określony w ust. 1 musi być proporcjonalny”). Wydaje się, że tylko w wyjątkowych przypadkach należy zrównywać użycie terminu „proporcjonalność” („nieproporcjonalność”) z zasadą proporcjonalności. Zauważmy przy tym, że niekiedy dopiero całość danego postanowienia konstytuuje zasadę proporcjonalności (tak np. motyw 16 – „środki te powinny być proporcjonalne do zagrożenia i nie powinny wykraczać poza to, co jest niezbędne do realizacji celu polegającego na zapewnieniu bezpieczeństwa i integralności systemu i nie powinny utrudniać skutecznego stosowania tego wyjątku”). Toteż w każdym przypadku pojawienia się w akcie prawa unijnego określenia „proporcjonalność” bez nazwania go „zasadą” należy indywidualnie oceniać charakter takiego odwołania¹.

Zasada proporcjonalności, wypracowana w prawie niemieckim, wywodzi się z prawa konstytucyjnego², w którym najczęściej odnosi się do metody badania (dopuszczalności) ograniczeń konstytucyjnych wolności i praw. Chodzi tu o sposób rozstrzygnięcia, poprzez „wyważanie” konkurujących (podstawowych) wartości – prowadzący do uzyskania odpowiedniej (sprawiedliwej) równowagi. Zasada ta została przejęta do prawa Unii Europejskiej³, czego formalnym wyrazem jest art. 5 ust. 4 TUE oraz art. 52 ust. 1 KPP⁴. Jak sygnalizowałem już wcześniej, istnieją dwa równoległe źródła zasady proporcjonalności w prawie UE:

¹ Problem rozumienia „zasady odpowiedniego i proporcjonalnego wynagrodzenia” z art. 18 tej dyrektywy 2019/790 przedstawiam w podrozdziale 3.1 tej pracy.

² W niemieckim porządku prawnym pierwotnie ta zasada pojawiła się w prawie administracyjnym i dopiero później została zaadaptowana na potrzeby prawa konstytucyjnego.

³ Trybunał Sprawiedliwości w wyroku z 29.01.2008 r. w sprawie C-275/06, *Promusicae*, ECLI:EU:C:2008:54, uznał, że zasada proporcjonalności należy do ogólnych zasad prawa wspólnotowego (pkt 70). Odnotowywano w tym orzeczeniu, że wcześniej w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności wprawdzie nie została wymieniona, ale Trybunał ją uwzględnił przy badaniu dopuszczalności ograniczania praw człowieka. Por. P. Teunissen, *The Balance Puzzle: the ECJ's Method of Proportionality Review for Copyright Injunctions*, EIPR 2018/40(9), s. 581.

⁴ Karta praw podstawowych w świetle art. 51 ust. 1 powinna być stosowana nie tylko przez instytucje, organy i jednostki organizacyjne Unii, ale też w krajach członkowskich, w tym przez sądy, przy wykonywaniu zobowiązań traktatowych oraz wynikających z wtórnego prawa UE. Por. K. Lenaerts, *Exploring the Limits of the EU Charter of Fundamental Rights*, „European Constitutional Law Review” 2012/8, s. 378. Por. też

generalne zasady prawa Unii i Karta praw podstawowych. Zauważa się przy tym, że choć „te proporcjonalności” mogą nachodzić na siebie, to nie należy ich mylić, gdyż dotyczą różnych kontekstów⁵. Omawiana zasada nie ogranicza się do prawa publicznego, lecz obejmuje także sferę cywilnoprawną, w tym między innymi prawo autorskie. Znalazło to bezpośredni wyraz w redakcji dyrektyw 2001/29 (art. 8 ust. 1), 2004/48 (art. 3 ust. 2) i 2019/790 (art. 17 ust. 5, art. 18 i art. 19 ust. 3⁶), a także w orzeczeniach Trybunału Sprawiedliwości. Zasada proporcjonalności jest usytuowana także w art. 10 EKPC. Warto tu wskazać, że nieobjęcie autorskich dóbr osobistych przez prawo UE nie ogranicza stosowania KPP także do nich, gdyby ochrona tych dóbr w ramach prawa autorskiego zakłócała lub miała wpływ na stosowanie zasady proporcjonalności przewidzianej w Karcie praw podstawowych⁷ – w zakresie uregulowanym w dyrektywach.

Analizowana zasada jest wykorzystywana przede wszystkim przy ocenach dotyczących naruszenia praw i związanych z tym roszczeń, ale dotyczy także umów⁸. Stanowił o tym już wyrok unijnego Sądu Pierwszej Instancji z 25.05.2004 r. w sprawie *Distilleria F. Palma SpA*⁹, w którym stwierdzono, że „ciążący na Komisji ewentualny obowiązek przyjęcia zmian w umowie [...] może wynikać [...] z zasad ogólnych regulujących stosunki umowne, do których należy zasada proporcjonalności”. Podejście to potwierdza w sferze prawa autorskiego także regulacja przyjęta w art. 18–22 dyrektywy 2019/790¹⁰.

D. Jongasma, *Creating EU Copyright Law: Striking a Fair Balance*, Helsinki 2019, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3547904

⁵ Por. J. Koo, *A justificatory pluralist toolbox: constructing a modern approach to justifying copyright law*, EIPR 2020/42(8), s. 481. Por. też rozważania we wprowadzeniu.

⁶ Por. też motywy 15, 16, 38, 44, 52, 66 i 83 tej dyrektywy.

⁷ Tym należy tłumaczyć nakaz uwzględniania ochrony dóbr osobistych przy badaniu legalności dozwolonego użytku w postaci parodii wyrażony w orzeczeniu TS z 3.09.2014 r. w sprawie *C-201/13, Johan Deckmyn and Vrijheidsfonds VZW v. Helena Vandersteen and Others*, ECLI:EU:C:2014:458, pkt 29–31.

⁸ Por. C. Cauffman, *The Principle of Proportionality and European Contract Law*, „Maastricht European Private Law Institute” (M-EPLI) Working Paper No. 2013-05, <https://ssrn.com/abstract=2204984>

⁹ Sprawa T-154/01, ECLI:EU:T:2004:154.

¹⁰ Por. w tej kwestii podrozdział 3.4.

W recenzji do tej książki Prof. Katarzyna Klafkowska-Waśniowska wskazała, że zasada proporcjonalności była też analizowana w kontekście derogacji od zasad rynku wewnętrznego. Jest to istotna okoliczność z dwóch względów. Po pierwsze, unijna harmonizacja prawa autorskiego jest uzasadniona poprawą funkcjonowania rynku wewnętrznego, a regulacje prawnoautorskie mogłyby stanowić właśnie ograniczenie swobód traktatowych. Po drugie – jak dalej pisze Recenzentka – tak jak cel w postaci rynku wewnętrznego ma być „gwarantowany” zastosowaniem zasady proporcjonalności, tak aktualnie cel w postaci ochrony praw podstawowych ma być gwarantowany przy zastosowaniu zasady proporcjonalności.

Dobra będące przedmiotem wyważania w „przeciwstawieniu” do majątkowych praw autorskich¹¹ to (opierając się na Karcie praw podstawowych¹²): prawo własności (tu poza prawami autorskimi), wolność wypowiedzi i informacji¹⁴, wolność sztuki i nauki, ochrona danych osobowych oraz wolność prowadzenia działalności gospodarczej¹⁵. Nie istnieje hierarchia ważności (pierwszeństwa, preferencji)

¹¹ W literaturze prawniczej przedstawiono ważny, choć odosobniony pogląd, według którego prawa własności intelektualnej (podobnie jak klasyczne prawo własności) są zasadniczo różne od innych praw podstawowych, które nie wymagają wyraźnego oparcia w prawie krajowym. Ich wzajemne wyważanie powinno być zastąpione ustalaniem ograniczeń praw własności ze względu na cele i funkcje tego prawa. Por. A. Peukert, *The Fundamental Right to (Intellectual) Property and the Discretion of the Legislature* [w:] *Research Handbook on Human Rights and Intellectual Property*, ed. by Ch. Geiger, Cheltenham 2015, <https://ssrn.com/abstract=2324132>, s. 135–140.

¹² „Hierarchicznie” KPP jest zrównana z europejskimi traktatami. Por. art. 6 ust. 1 TUE.

¹³ Ze względu na ochronę dóbr osobistych osób przedstawianych w dobrach niematerialnych wymienić tu należy także godność człowieka i poszanowanie życia prywatnego i rodzinnego.

¹⁴ Rozważyć tu należałoby wyodrębnienie prawa dostępu do internetu, a być może także do poszczególnych mediów społecznościowych.

¹⁵ Szczególne rozumienie zasady proporcjonalności ze względu na to prawo podstawowe wyrażono w wyroku SN z 10.12.2020 r., I CSK 776/18, LEX nr 3100961. W sporze dotyczącym reemisji kablowej SN orzekł, że „pозwana może prowadzić działalność gospodarczą, ale z wyłączeniem wykorzystywania praw powoda” (reprezentującego prawa do utworów audiowizualnych). Albo rozstrzygający nie rozumieją, na czym polega reemisja kablowa, albo sugerują, że prawo podstawowe do prowadzenia działalności gospodarczej jest zapewnione w sposób dostateczny już przez samą możliwość zasadniczej zmiany sfery tej działalności przez pozwanego. Oczywiście zarzut ten nie

między prawami podstawowymi¹⁶. Wykonywanie praw podstawowych może „nachodzić” na siebie. Ta okoliczność sprawia, że nie mają one charakteru absolutnego i mogą być ograniczane ze względu na inne prawa podstawowe, i tu pojawia się zasada proporcjonalności. Jest istotne, że także prawa autorskie (objęte prawem własności) są ujmowane jako prawo podstawowe – „na tym samym poziomie”, co inne prawa uwzględniane w teście proporcjonalności¹⁷. Każda regulacja z zakresu praw autorskich, a w każdym razie dotycząca ochrony autorskiej, w jakimś stopniu narusza co najmniej jedno z innych praw podstawowych. Zauważmy w ramach tych uwag, że ustawy autorskie nie są nakierowane wyłącznie na ochronę praw twórców, ale z założenia już stanowią wynik wyważenia ich praw z interesami różnych podmiotów, ale także generalnie z interesem społecznym¹⁸. A zatem **prawo autorskie „jako takie” można postrzegać jako ograniczenie praw podstawowych – ustanowione ze względu na zasadę proporcjonalności i z jej poszanowaniem.**

Warto tu zwrócić uwagę, że często przedmiotem wyważania nie jest całość praw podstawowych konfrontowanych z przyjętą regulacją chroniącą inne prawo podstawowe¹⁹, ale jedno prawo podstawowe, które w szczególności sposób jest narażone ze względu na ocenianą regulację.

dotyczy trafności rozstrzygnięcia sądowego czy też nawet uznania, że w analizowanej sprawie doszło do naruszenia zasady proporcjonalności. Chodzi jedynie o pomysł sądu, by pozwany ograniczył się do reemitowania tylko tych programów, które nie obejmują praw powoda. Tylko jak to uprzednio stwierdzić?

¹⁶ Tak np. por. P. Teunissen, *The Balance...*, s. 591–592. Wprawdzie w wyroku TS z 8.12.2022 r. w sprawie C-460/20, Google (Déréféréncement d'un contenu prétendument inexact), ECLI:EU:C:2022:962, pkt 65, wyraźnie wskazano na możliwość przyznania pierwszeństwa prawu do wolności wypowiedzi i informacji przed prawem do ochrony życia prywatnego i prawem do ochrony danych osobowych, ale z całości wyводу wyraźnie wynika jednak, że chodzi tu o oceny wynikające z wyważania praw podstawowych na gruncie konkretnych stanów faktycznych.

¹⁷ Por. M. Borghi, *Exceptions as users' rights?* [w:] *The Routledge Handbook of EU Copyright Law*, ed. by E. Rosati, London–New York 2021, s. 270.

¹⁸ Tak np. M. Manteghi, *Text and data mining in the EU: managing a conflict between copyright and the right to information*, EIPR 2021/11, s. 698–699. Autorka ta dostrzega stosowanie mechanizmu wyważania m.in. w ustaleniu czasu trwania ochrony utworów.

¹⁹ W prawie autorskim jest to najczęściej „własność” autorska, choć np. w przypadku dozwolonego użytku chodzi o inne prawa podstawowe, a zwłaszcza o prawo do twórczości i dostępu do informacji.

Opracowanie przedstawia zasadę proporcjonalności na tle dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie prawa autorskiego i praw pokrewnych na jednolitym rynku cyfrowym. Zasada ta zyskuje coraz większe znaczenie w prawie unijnym. Obejmuje ona przede wszystkim nakaz uwzględniania stosownie wyważanych praw podstawowych, których wykonywanie, przysługujące różnym podmiotom, często wzajemnie ze sobą koliduje.

Publikacja omawia przede wszystkim stosowanie zasady proporcjonalności w przypadkach rozwiązań prawnoautorskich wpływających na ograniczanie korzystania z podstawowych praw i wolności.

W opracowaniu zaprezentowano m.in. następujące zagadnienia:

- rozumienie zasady proporcjonalności,
- jej funkcje i sposoby wykorzystywania,
- relacje do takich problemów jak nadużycie prawa czy test trójstopniowy,
- prawotwórcze skutki stosowania zasady proporcjonalności.

Książka jest przeznaczona dla sędziów, adwokatów, radców prawnych oraz pracowników naukowych wydziałów prawa zajmujących się omawianą tematyką.

Ryszard Markiewicz – profesor nauk prawnych, pracownik Katedry Prawa Własności Intelektualnej na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego; radca prawny – wspólnik w Kancelarii Markiewicz Sroczyński Mioduszewski. Główną domeną jego zainteresowań jest własność intelektualna, w szczególności prawo autorskie, jest autorem wielu publikacji poświęconych tej dziedzinie.

PUBLIKACJA POLECANA PRZEZ KATEDRĘ PRAWA WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ
WYDZIAŁU PRAWA I ADMINISTRACJI UNIwersYTETU Jagiellońskiego

9788383289359 W01P01

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-8328-935-9

9 788383 289359

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSCLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

Kup e-book i czytaj
w aplikacji Smarteca

CENA 169 ZŁ (W TYM 5% VAT)